

گزارش

تجمع مال باختگان بازار جنت در بهشت

نورا حسینی

جمعی از کسبه بازار جنت‌آباد روز گذشته مقابل ساختمان شهرداری تهران تجمع کردند و خواستار رسیدگی فوری و جبران خسارات ناشی از آتش‌سوزی این بازارچه شدند.
احمد علوی، عضو شورای شهر تهران، با رد شایعات مبنی بر دخالت شهرداری، تاکید کرد حادثه عمدی نبوده و مسئولان شهری موظف‌اند خسارت خانواده‌های آسیب‌دیده را جبران کرده و فضایی برای ادامه فعالیت اقتصادی آنها فراهم کنند.

حادثه‌ای که سرمایه صدها خانواده را تهدید کرد

صبح سه‌شنبه ۱۴ بهمن‌ماه حوالی ساعت ۹:۵۵، دود غلیظی آسمان جنت‌آباد را پوشاند. بازارچه‌ای با ۲۵۳ غرفه و مساحتی حدود پنج هزار مترمربع، واقع در مجاورت نیاپیش‌مال، در آتش سوخت. نیروهای عملیاتی از پنج ایستگاه آتش‌نشانی به محل اعزام شدند و پس از چند ساعت، حریق مهار شد. در حالی که خوشبختانه تلفات جانی گزارش نشده بود، صدها کسبه تمام سرمایه و محل کسب خود را از دست دادند و معیشت خانواده‌های آنان با تهدید جدی مواجه شد. این حادثه بیش از خسارت فیزیکی، فشار روانی و اقتصادی شدیدی بر حدود ۳۵۰ خانواده وارد کرد. بسیاری از این خانواده‌ها تنها منبع درآمدشان فعالیت در این بازار بود و وقوع آتش‌سوزی در ماه‌های پایانی سال و نزدیک به شب عید، عمق بحران را بیشتر کرد.

تجمع کسبه و مطالبه جبران خسارت

در پی این حادثه، جمعی از کسبه و مال‌باختگان بازارچه جنت‌آباد مقابل ساختمان‌های شورای شهر و شهرداری تهران تجمع کردند و خواستار رسیدگی سریع‌تر به جبران خسارات و بازسازی بازارچه در محل فعلی شدند. آنها تاکید کردند که فعالیت اقتصادی‌شان نباید متوقف شود و انتظار دارند بازگشت به چرخه کسب‌وکار پیش از شب عید ممکن شود. مقرر شد نمایندگان کسبه با شهردار و مدیران متولی شهری دیدار کنند تا اقدامات قانونی و عملی برای رفع مشکلات آنان انجام شود.

واکنش علوی ورد شایعات

احمد علوی، عضو شورای شهر تهران، در واکنش به شایعاتی که عمدی بودن آتش‌سوزی و انگیزه‌های مالی شهرداری را مطرح می‌کرد، به «شرق» گفت: طبیعتا پس از هر حادثه ناگوار، شایعات تشکل می‌کُرد، اما به قطع می‌گویم که هیچ‌گونه دخالت شهرداری یا مجموعه‌های وابسته در این موضوع صحت ندارد. سه ماه تا پایان دوره مدیریت شهری باقی مانده و شهرداری هیچ دلیلی برای ایجاد چنین حادثه‌ای نداشته و اگر هدفی هم بود، می‌توانست به روش‌های دیگری کسب درآمد کند. بنابراین چنین شایعاتی از اساس منطقی نیست. او با تاکید بر شخصیت و باورهای مسئولان شهرداری افزود: ممکن است نقدهایی به برخی افراد داشته باشیم، اما مطمئناً آسیب‌رساندن به خانواده‌های ضعیف و سرپرست خانوار هیچ‌گاه در دستور کار آنها نبوده است. علوی در پاسخ به این پرسش که آیا شهرداری ملزم به بازگرداندن محل فعالیت آسیب‌دیده به همان گروه‌ها خواهد بود، گفت: نوعیت حادثه با پالاسکو متفاوت است، اما ما متعهدیم فضایی در اختیار این زنان سرپرست خانوار قرار دهیم تا فعالیت خود را ادامه دهند، به‌ویژه در شرایط نزدیک به ماه مبارک رمضان و عید نوروز که این مکان برای آنها اهمیت ویژه‌ای داشت.

پیگیری‌های میدانی و حمایت‌های شهرداری

عضو شورای شهر تاکید کرد: هدف اصلی ما دو موضوع است؛ اول جبران خسارت خانواده‌های آسیب‌دیده و دوم فراهم‌کردن فضایی برای ادامه فعالیت‌شان. همچنین باید بیمه و سازها بررسی شود و علل وقوع حادثه به صورت کارشناسی مشخص شود تا هم با مقصران برخورد شود و هم احتمال تکرار حادثه کاهش یابد. علوی با اشاره به پیگیری‌های میدانی گفت: شهردار منطقه، پیمانکار مربوطه و نمایندگان مرتبط در محل حضور داشتند و بررسی‌هایی شد تا شرایط و راهکارهای قانونی برای حمایت از این زنان مشخص شود. با همکاری فدراسیون‌هایی که بودجه در اختیار دارند، تلاش می‌کنیم کمک‌هایی به این زنان انجام شود تا فشار و مشکلات ناشی از این حادثه کاهش یابد.

علت حادثه و هشدارهای پیشین

کامران عبدولی، کارشناس آتش‌نشانی، علت وقوع حادثه را اتصالی در سیم‌کشی برق مجموعه اعلام کرد که به اطراف سرایت کرده است. بررسی‌ها براساس آثار به‌جامانده از حریق، فیلم‌ها و عکس‌های دوربین‌های امنیتی و مشاهدات میدانی کارشناسان انجام شد. پیش از وقوع حادثه، بازار جنت چندین بار به دلیل نقض مقررات ایمنی اخطار کتبی دریافت کرده بود؛ آخرین هشدار فقط دو ماه قبل از آتش‌سوزی صادر شده بود. کارشناسان ایمنی معتقدند این تعداد اخطار نشان‌دهنده مشکلات ساختاری جدی بازار بود، از شبکه برق نالایم گرفته تا تراکم بالای غرفه‌ها و نگهداری کالاهای اشتعال‌زا.

تصمیمات شهرداری و احیای کسب‌وکار

مجتبی اوقوامی‌پناه، مدیرعامل شرکت ساماندهی صنایع و مشاغل شهر هم در نشست با نمایندگان کسبه گفت بررسی علت آتش‌سوزی و رسیدگی به وضعیت آسیب‌دیدگان از ساعات اولیه حادثه در دستور کار شهردار تهران قرار گرفته است. او تاکید کرد که شهرداری از کسبه آسیب‌دیده حمایت می‌کند و تسهیلات بانکی کم‌بهره برای احیای کسب‌وکار غرفه‌داران پرداخت خواهد شد. او همچنین افزود که جانیایی فضایی موقت برای استقرار غرفه‌داران در بازار جدید در حال پیگیری است تا فعالیت اقتصادی آنها متوقف نشود. اوقوامی‌پناه شایعات مطرح‌شده درباره تغییر کاربری زمین بازار و احداث پارکینگ را رد و تاکید کرد که بازسازی بازار جنت با همان رویکرد حمایتی گذشته، به‌ویژه برای زنان سرپرست خانوار و اقشار آسیب‌پذیر، دنبال خواهد شد. تجربه‌هایی مانند پالاسکو و اکنون بازار جنت نشان می‌دهد بی‌توجهی به هشدارهای تخصصی، هزینه‌ای بسیار سنگین‌تر از ایمن‌سازی دارد؛ هزینه‌ای که این بار زندگی و معیشت صدها خانواده را در آستانه شب عید به خاکستر تبدیل کرد. وقوع حادثه در ماه‌های پایانی سال، زمانی که کسبه بیشترین آمید را به فروش شب عید دارند، فشار اقتصادی و روانی بر خانواده‌ها را دوچندان کرده است.

شاخص‌های مکان‌یابی پناهگاه‌های شهری و ضرورت توسعه فضاهای زیرسطحی

تهران برای روز بحران کجا پناه می‌گیرد؟

خدماتی داشته باشند و در زمان بحران به پناهگاه تبدیل شوند. نمونه‌هایی از این فضاها عبارت‌اند از ایستگاه‌ها و تونل‌های مترو، پارکینگ‌های زیرسطحی، مراکز خدمات شهری، تونل‌های حمل‌ونقل و برخی سازه‌های صنعتی و زیرساختی. این رویکرد باعث افزایش بهره‌وری اقتصادی فضاها و کاهش هزینه‌های ساخت پناهگاه می‌شود؛ زیرا ساخت پناهگاه‌های مستقل هزینه‌های بسیار بالایی دارد.

تجربه‌های جهانی چه می‌گویند؟

در بسیاری از شهرهای جهان، پناهگاه‌ها به صورت یک شبکه زیرسطحی و چندمنظوره طراحی شده‌اند. در برخی کشورها مجتمع‌های مسکونی بزرگ دارای پناهگاه اختصاصی زیرزمینی هستند و فروشگاه‌های زیرسطحی قابلیت تبدیل به پناهگاه عمومی دارند. پارکینگ‌های زیرزمینی مجتمع‌ها نیز در شرایط بحران به پناهگاه تبدیل می‌شوند و برای هر هزار نفر ساکن، ظرفیت مشخصی از تخت‌های بیمارستانی زیرزمینی در محدوده پناهگاه‌ها پیش‌بینی شده است. این تحقیق مجموعه‌ای از معیارهای فنی و محیطی را برای مکان‌یابی پناهگاه معرفی می‌کند که بدون رعایت آنها، هیچ نقطه‌ای از شهر نمی‌تواند به صورت واقعی امن تلقی شود. شناخت شرایط زمین از مهم‌ترین عوامل است و شامل جنس و مقاومت خاک، سطح آب زیرزمینی، وجود گسل‌ها، خطر فرونشست و قنات‌ها و حفره‌های زیرزمینی می‌شود. عمق مناسب پناهگاه نیز باید رعایت شود؛ حداقل ۱۰ متر و حداکثر صد متر بسته به شرایط زمین‌شناسی و سطح آب زیرزمینی. نزدیکی به مراکز پرجمعیت اهمیت دارد تا در زمان صلح، خدمات شهری را تقویت کند و در زمان بحران، محل اسکان موقت باشد. علاوه بر این، فاصله‌ها و دسترسی‌ها تعیین‌کننده‌اند: حداقل ۲.۵ مترمربع فضای پناهگاهی برای هر نفر، فاصله کمتر از ۲۵۰ متر از معابر اصلی، بیش از ۵۰۰ متر از بناهای تاریخی، بیش از ۲۰۰ متر از فضاهای سبز و باز، حداقل ۵۰۰ متر از گسل‌ها و رودخانه‌ها، فاصله حداکثر ۵۰۰ متر از مراکز درمانی و آموزشی و فاصله حداقل هزار متر از مراکز نظامی یا صنعتی حساس از جمله معیارهای عملیاتی هستند. رعایت این اصول تضمین می‌کند که پناهگاه‌ها در زمان بحران قابلیت استفاده واقعی داشته باشند و به شبکه زیرساختی شهر آسیب نرسانند.

مترو: ظرفیت بزرگ اما نیازمند آماده‌سازی

شبکه متروی تهران به دلیل پراکندگی مناسب و ظرفیت بالای جابه‌جایی، یکی از مهم‌ترین فضاهای پناهگاهی بالقوه است. اما استفاده از آن بدون آماده‌سازی امکان‌پذیر نیست. برای اینکه مترو به پناهگاه تبدیل شود، باید ذخیره آب، غذا و تجهیزات پزشکی تأمین شود. ظرفیت پذیرش جمعیت دقیق بررسی شود، تهویه، نور، بهداشت و امکانات نظارتی فراهم شود و شبکه مترو همچنان بتواند نقش حیاتی خود در جابه‌جایی نفرات و کالا را حفظ کند.

فراتر از مترو: غارها، تونل‌ها و سازه‌های چندمنظوره

پژوهش همچنین تاکید می‌کند که تونل‌های حاده‌ای و ریلی،

تونل‌های صنعتی و فضاهای چندمنظوره در صورت تأمین شرایط می‌توانند به بیمارستان، مرکز امدادی، فضای ارتباطی یا محل استقرار غیرنظامیان تبدیل شوند. این فضاها باید از نظر ساختاری، عمق، دسترسی و اتصال به شبکه خدمات شهری بررسی و آماده شوند تا در زمان بحران به‌طور کارآمد عمل کنند. بحث پناهگاه بدون تغییر نگاه به توسعه شهری جلو نمی‌رود. سیاست‌نامه پیشنهاد می‌کند که شهر باید از توسعه دوبعدی سنتی عبور کند و با نگاه سه‌بعدی، فضاهای زیرسطحی و زیرزمین را به بخشی از برنامه توسعه شهری تبدیل کند. از میانه دهه ۸۰، موضوع فضاهای زیرسطحی وارد اسناد رسمی شد و بعدها به مصوبه شورای شهر و الزامات برنامه‌های شهرداری راه یافت. مالکیت این فضاها باید روشن شود، برخی مناطق مرکزی و شمالی شهر ظرفیت بیشتری دارند و نگهداری و مدیریت این فضاها نیازمند ساختاری مستقل و میان‌بخشی است.

۳ سطح اقدام برای تهران

این پژوهش سه افق عملیاتی را برای توسعه پناهگاه‌ها مطرح می‌کند. در بخش اهداف بلندمدت، پیشنهاد شده توسعه فضاهای زیرسطحی باید با نظام پهنه‌بندی و سازمان فضایی شهر یکپارچه شود و توزیع متوازن مراکز جمعیتی و پناهگاه‌ها در سطح شهر تحقق یابد. در حوزه اقدامات تاکتیکی ارانه مدل محله‌محور برای جانیایی پناهگاه‌ها، استفاده از فضاهای زیرسطحی و روسطحی شغعت و توجه به شعاع خطر گسل‌ها، مراکز نظامی و پهانه‌های فرونشست مطرح شده است. در بخش اقدامات کوتاه‌مدت هم آماده‌سازی سریع فضاهای موجود با ظرفیت بالا، تجهیز آنها برای اسکان موقت جمعیت، تأمین امکانات اولیه و اتصال به شبکه حمل‌ونقل، بخش عملیاتی برنامه است که می‌تواند سریع‌جاان شهروندان را در زمان بحران حفظ کند. این مطالعات نشان می‌دهد مسئله پناهگاه شهری در تهران نه یک پروژه عمرانی ساده، بلکه برنامه‌ای چندلایه در حوزه شهرسازی، زیرساخت، امنیت و مدیریت بحران است. راهکار اصلی پژوهش، استفاده از فضاهای زیرسطحی و چندمنظوره، تلفیق آنها با طرح‌های توسعه شهری و اجرای برنامه‌ای سه‌مرحله‌ای از اقدامات فوری تا راهبردی است. این رویکرد هم هزینه‌ها را کاهش می‌دهد و هم ظرفیت واقعی شهر برای مواجهه با بحران‌ها را افزایش می‌دهد. تهران برای روز مبدا چقدر آماده است؟ پاسخ را نه در شعار، بلکه باید در توان واقعی شهر برای حفاظت از جمعیت میلیونی‌اش جست‌وجو کرد؛ در اینکه آیا می‌تواند در لحظه تهدید، امنیت جسمی و آرامش روانی شهروندانش را تأمین کند یا نه. مرور تجربه‌ها و نشانه‌های باقی‌مانده، تصویری دوگانه از شهری با انبوه زیرساخت‌ها اما با تردیهای جدی در استفاده از آنها ارائه می‌دهد. مسئله فقط «کجا» نیست، بلکه «چطور» هم اهمیت دارد. پناهگاه تعهدی است به حفاظت از غیرنظامیان و راه‌حلی است برای طیف گسترده‌ای از بحران‌ها. شهری مثل تهران باید بتواند به شبکه‌ای پاسخ‌گو و کارآمد دست پیدا کند؛ شبکه‌ای که در زمان بحران، فضا، منابع و امکانات کافی برای جمعیت میلیونی شهر فراهم آورد و شهر را در برابر تهدیدها تاب‌آور کند.

«هسته امن محله»؛ مأمنی منطق با پدافند غیرعامل

تأمین پارکینگ در این بنا و ساماندهی فضای پارک حاشیه معابر و آزادسازی فضای پارک اتومبیل در کوچه‌ها، می‌تواند فضاها را گوناگونی برای محلاتی که به آن نیاز دارند، تأمین کند.

چنانچه از خصوصیات هسته امن محله بگذریم (برای مطالعه بیشتر به مقاله «هسته امن محله، روش استراتژیک برای خروج از رکود نوسازی» شماره ۵۳ مجله منظر سال ۱۳۹۹ مراجعه کنید)، یکی از ویژگی‌های اصلی این بنا که پسوند «امن» آن نبشت می‌گیرد، قرابت بسیاری با طرح جدید شهرداری تهران دارد. هسته امن محله پارکینگی است که در زمان عادی تأمین‌کننده خدمات محلی و جای اتومبیل است، درصورتی‌که در زمان بروز بحران (طبیعی یا انسانی) پناهگاهی امن خواهد بود. بنای امن از نظر ضریب استحکام باید از بناهای معمول مقاومت باشد که نه‌تنها خود آسیب نبیند، بلکه بتواند استوار به مامن تبدیل شود. این بنا در طبقات زیرین خود انبار مواد غذایی و آب خواهد داشت که اهمیت این مسئله حیاتی بی‌پایه بوده، آسپیددیه آب و غذا تأمین‌کند. از طرف دیگر این بنا مجهز به مرکز مدیریت بحران در مقیاس محلی است که اطلاعات اساسی افراد، زیرساخت‌ها، امکانات، معابر و دیگر موارد را در خود دارد. چنانچه بحرانی رخ دهد، کنترل و مدیریت یکپارچه یک شهر در نخستین لحظات کاری بسیار دشوار خواهد بود. این در صورتی است که در شبکه هسته‌های امن محلی، افراد در نزدیکی محل زندگی خود و تحت مدیریت مرکز مدیریت بحران محلی تا رسیدن امداد و دستورات یکپارچه سراسری قادر خواهند بود پروتکل‌های اولیه را اجرا کنند. این‌چنین است که هسته امن محله با انطباق بر طرح جدید شهرداری تهران می‌تواند نه‌تنها پناهگاهی امن برای محلات بسازد، بلکه بخشی از معضلات آن از جمله نوسازی طبقاتی است که در کنار تأمین فضای پارک اتومبیل ساکنان حاشیه‌ای را نیز برطرف کند.

خبر

شورای شهر تهران خدمات شهری را با زبینی و ساماندهی کرد
اصلاح تعرفه‌ها، مدیریت پارکینگ‌ها و نظارت بر ناوگان شرق؛ اعضای شورای شهر تهران در جلسه روز گذشته خود با تمرکز بر شفاف‌سازی، ساماندهی خدمات شهری و ارتقای کیفیت عملکرد شرکت‌های حمل‌ونقل و مراکز خدماتی، تصمیمات مهمی اتخاذ کردند.
اصلاح بهای خدمات صدور و تمدید پروانه‌ها، تعیین تعرفه پارکینگ‌های شبانه‌روزی و مراکز خرید و فروش خودرو و پیگیری مسائل بیمه رانندگان و حقوق کارکنان، محورهای اصلی این جلسه بود.

در جریان جلسه، لایحه شهرداری تهران درباره تعیین بهای خدمات صدور و تمدید پروانه‌های بهره‌برداري فعالیت ناوگان و اشتغال رانندگان شرکت‌های حمل‌ونقل بار در سال ۱۴۰۵ بررسی و تصویب شد. هدف اصلی این لایحه، ساماندهی فعالیت شرکت‌ها، افزایش کیفیت عملکرد، ایجاد سازوکارهای تشویقی و نظارتی و شفاف‌سازی هزینه‌های خدمات بود. جعفر تشکری‌هاشمی، رئیس کمیسیون عمران و حمل‌ونقل، جزئیات لایحه را تشریح کرد: «صدور پروانه برای شرکت‌های جدید نسبت به سال گذشته ۴۰ درصد افزایش یافته و مبلغ آن به ۱۵میلیون و ۲۲۵ هزار تومان رسیده است. این مبلغ برای شرکت‌هایی است که برای نخستین بار اقدام به اخذ پروانه می‌کنند و هنوز رتبه‌بندی آنها انجام نشده است.»

او افزود: «در زمان تمدید پروانه، بهای خدمات براساس رتبه شرکت‌ها تعدیل می‌شود تا انگیزه ارتقای عملکرد و بهبود رتبه ایجاد شود. شرکت‌های رتبه یک، ۵۰ درصد مبلغ پایه را می‌پردازند، رتبه دو با ضریب ۰.۶، رتبه سه با ضریب ۰.۷، و رتبه چهار با ضریب ۰.۸. نسبت به مبلغ پایه اقدام به تمدید پروانه خواهند کرد.» تشکری‌هاشمی می‌بخش‌های نظارتی لایحه نیز اشاره کرد: «سازمان پایانه‌ها موظف است شرکت‌های فاقد پروانه را شناسایی و با هماهنگی مراجع قضائی و انتظامی از ادامه فعالیت آنها جلوگیری کند. همچنین رسیدگی به تخلفات شرکت‌های حمل‌ونقل بار در چارچوب وظایف شهرداری انجام می‌شود و در صورت تخلف، تمدید پروانه شرکت متخلف متوقف خواهد شد.»

او با اشاره به بخش جدیدی از لایحه، اعلام کرد: «برای نخستین بار، صدور مجوز بارهای ترافیکی که از حد استاندارد خارج هستند و نیاز به کنترل ویژه مسیر و اسکورت دارند، در لایحه پیش‌بینی شده است. مبلغ صدور این مجوز ۲۰ میلیون تومان است و در صورت آسیب به ابنیه و سازه‌ها، جبران خسارت براساس نظر کارشناسی از شرکت مربوطه دریافت خواهد شد.»

رئیس کمیسیون عمران و حمل‌ونقل گفت تمامی درآمد‌های حاصل از اجرای این مصوبه به سازمان پایانه‌ها اختصاص یافته و باید صرف پشتیبانی لجستیکی، زیرساختی و نرم‌افزاری حوزه حمل‌ونقل شود.

در ادامه جلسه، لایحه اصلاح تعرفه خدمات مراکز خرید و فروش خودرو نیز مورد بررسی قرار گرفت. مهدی پیریهادی، رئیس کمیسیون محیط زیست و خدمات شهری، توضیح داد هدف از اصلاحیه، منطقی‌سازی تعرفه‌ها، ایجاد تعادل میان هزینه ارائه خدمات و توان پرداخت شهروندان و جلوگیری از تحمیل هزینه‌های غیرضروری است. او افزود: «در بخش ورود به سایت، استقرار و نمایش خودرو، تعرفه با نظر شورا به ۳۵۰ هزار تومان کاهش یافت، تعرفه تنظیم قولنامه تثبیت شد و تعرفه ورود مراجعین با خودرو و موتورسیکلت نیز متناسب با شرایط اجرایی و هزینه واقعی خدمات اصلاح شد.»

مهدی چمران، رئیس شورای شهر، با تاکید بر تفاوت ماهوی این مراکز با پارکینگ‌های عمومی گفت: «این مراکز وظایف و مسئولیت‌های مضاعف دارند و مانع‌گذاری روبروها در این فضاها نیازمند مراقبت ویژه است، بنابراین هزینه خدمات بالاتر منطقی است. اعمال تعرفه پارکینگ عمومی برای این مراکز غیرمنطقی خواهد بود.»